

PROJEKT „IMAGING GROWTH” („ROZWÓJ Z WYOBRAŻNIĄ”)

RAPORT ZE WSTĘPNYCH BADAŃ NA TEMAT PRZEDSIĘBIORCZOŚCI KOBIEŃ W POLSCE PRZEPROWADZONYCH PRZEZ KRAJOWĄ IZBĘ GOSPODARCZĄ

W okresie styczeń – marzec 2010 roku Krajowa Izba Gospodarcza przeprowadziła w ramach realizacji projektu „Rozwój z wyobraźnią” („Imaging growth”) wstępne badania na temat stanu przedsiębiorczości kobiet w Polsce.

Przyjęta metodologia badań polegała na przeprowadzeniu wywiadów z kobietami prowadzącymi działalność gospodarczą. W badaniu wzięło udział 40 kobiet z sześciu regionów Polski. Zorganizowane zostały dwa spotkania grupowe w Warszawie i Lublinie oraz przeprowadzono 20 indywidualnych wywiadów w Katowicach, Poznaniu, Białymstoku oraz Kielcach (po pięć wywiadów w każdym z miast).

Schemat wywiadu został opracowany w taki sposób, że jego pierwsza część zawierała pytania dotyczące ogólnego stanu przedsiębiorczości kobiet w Polsce, natomiast w drugiej części wywiadu jego uczestniczki odpowiadały na pytania dotyczące ich indywidualnej działalności gospodarczej.

W trakcie pierwszej części wywiadu jego uczestniczki odpowiadały na następujące pytania:

1. Czy Pani zdaniem w Polsce korzystniejsza jest dla kobiet praca w charakterze pracownika najemnego (umowa o pracę, umowa cywilno-prawna) czy też praca na „własny rachunek” (prowadzenie własnej działalności gospodarczej)?
2. Dlaczego w Polsce lepiej jest być kobietą – przedsiębiorcą niż pracownikiem najemnym?
3. Dlaczego w Polsce lepiej jest być pracownikiem najemnym niż kobietą – przedsiębiorcą?
4. Według Pani opinii mężczyźni w Polsce są - w porównaniu do kobiet - w uprzywilejowanej pozycji kiedy rozpoczynają i później prowadzą działalność gospodarczą?

5. Czy uważa Pani, że kobiety prowadzące w Polsce działalność gospodarczą mogą uzyskiwać specjalne (dedykowane kobietom) wsparcie ze strony administracji publicznej czy też innych instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości w Polsce? Czy zna Pani inicjatywę, działanie czy też strategię odnoszącą się do przedsiębiorczości kobiet w Polsce?
6. Czy Pani zdaniem możemy mówić w Polsce o przypadkach, sytuacjach dyskryminacji kobiet rozpoczynających lub prowadzących działalność gospodarczą?

W trakcie drugiej części wywiadu jego uczestniczki odpowiadały na następujące pytania:

7. Dlaczego zdecydowała się Pani rozpocząć prowadzenie własnej firmy? Czy była to Pani osobista decyzja czy decyzja Pani rodziny (mąż, rodzice, inni)?
8. Czy jest Pani zadowolona z obecnego stanu funkcjonowania i rozwoju Pani firmy? Jakie są Pani główne problemy w prowadzeniu działalności gospodarczej?
9. Jaki rodzaj wsparcia ze strony administracji publicznej czy też innych instytucji byłby dla Pani najbardziej pożyteczny i pomocny w dalszym rozwoju firmy/
10. Czy jest Pani (Pani firma) członkiem organizacji biznesowej czy też innej instytucji, która pomaga Pani w efektywniejszym zarządzaniu firmą?
11. Bazując na Pani dzisiejszym doświadczeniu czy uważa Pani, że decyzja o rozpoczęciu prowadzeniu własnej działalności gospodarczej była słuszna czy błędna?

PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADAŃ:

1. **Czy Pani zdaniem w Polsce korzystniejsza jest dla kobiet praca w charakterze pracownika najemnego (umowa o pracę, umowa cywilno-prawna) czy też praca na „własny rachunek” (prowadzenie własnej działalności gospodarczej)?**
 - Lepiej prowadzić własną firmę - ponad 50%
 - Przedsiębiorcami wolą być kobiety pomiędzy 25 i 40 rokiem życia - ok.70%
 - Kobiety lepiej wykształcone (średnie i wyższe wykształcenie) częściej preferują prowadzenie działalności gospodarczej - powyżej 60%
 - Kobiety pozostające czasowo bez pracy są bardziej aktywne w poszukiwaniu możliwości rozpoczęcia działalności gospodarczej

Komentarz:

Nie ma szczególnych barier mentalnych dla polskich kobiet w myśleniu i przygotowywaniu się do rozpoczęcia działalności gospodarczej (także w przypadku osób wykonujących prace najemną). Jednakże wiek i poziom wykształcenia mają duży wpływ na podjęcie ostatecznej decyzji o pracy „na własny rachunek”. Obecna sytuacja na rynku pracy (ograniczona oferta pracy dla kobiet, szczególnie w wieku 45+) powoduje, że kobiety pozostające czasowo bez pracy są bardziej zdeterminowane na znalezienie nowego sposobu zarobkowania, aczkolwiek ich poziom i aktualność wykształcenia bywa utrudnieniem w rozpoczęciu działalności gospodarczej.

2. Dlaczego w Polsce lepiej jest być kobietą – przedsiębiorcą niż pracownikiem najemnym?

- Niezależność (finansowa i zawodowa) - ponad 60%
- Większe dochody – ok. 30%
- Możliwość indywidualnego rozwoju (nowe umiejętności zawodowe) – ok.15%
- Negatywne doświadczenia z pracy najemnej – ok. 10%
- Prestiż, wsparcie dla rodziny, możliwość pomoc innym (np. zatrudnianie pracowników) - poniżej 5%

Komentarz:

Dla większości kobiet prowadzących w Polsce własne firmy istotne jest to, że mogą same kierować swoją przyszłością (zdobywanie wiedzy, doświadczenia) oraz pomóc swoim rodzinom w osiągnięciu wyższego standardu życia (większe dochody). Będąc „biznesmenkami” czują, że rezultaty ich pracy w większym stopniu zależą od nich, niż ma to miejsce w przypadku pracowników najemnych (bardzo ograniczony wpływ na pracodawcę i jego decyzje).

3. Dlaczego w Polsce lepiej jest być pracownikiem najemnym niż kobietą – przedsiębiorcą?

- Problemy, odpowiedzialność, stres – ponad 40%
- Niewystarczające wykształcenie, brak kwalifikacji, doświadczenia, pomysłu na biznes - ok. 16%
- Ryzyko bankructwa - ok. 13%
- Bariery psychologiczne (brak cech przywódczych, brak wiary w siebie) - ok. 12%
- Brak kapitału (pieniędzy) na założenie firmy - 9%

Komentarz:

Dla znaczącej większości kobiet w Polsce zagwarantowanie bezpieczeństwa rodziny jest niezwykle istotne. Z tych właśnie powodów można mówić o barierach społecznych blokujących podejmowanie przez kobiety decyzji obarczonych nawet niewielkim ryzykiem. Ponadto kobiety obawiają się nie tylko ryzyka bankructwa ich firm, ale także tego, że ich nadmierne zaangażowanie w prowadzenie firmy może negatywnie oddziaływać na ich Życie rodzinne. To dlatego kobiety zatrudnione są mniej zdeterminowane w zakładaniu firm niż te pozostające czasowo bez pracy.

4. Według Pani opinii mężczyźni w Polsce są - w porównaniu do kobiet - w uprzywilejowanej pozycji kiedy rozpoczynają i później prowadzą działalność gospodarczą?

- Kobiecie łatwiej jest założyć i prowadzić firmę – ok. 5%
- Mężczyźnie łatwiej jest założyć i prowadzić firmę – ok. 40%
- Nie ma różnicy (te same problemy) – ok. 55%

Komentarz:

W Polsce zagwarantowany jest prawnie równy status kobiet i mężczyzn. Nie mniej z powodu istniejących pewnych barier społecznych (takich jak standardowy podział obowiązków rodzinnych) czasami zdarza się, że sposób traktowania kobiet jako partnerów biznesowych odbiega (w sposób negatywny) od sposobu traktowania w analogicznych sytuacjach mężczyzn (odnosi się to również do kobiet - pracowników najemnych)

5. Czy uważa Pani, że kobiety prowadzące w Polsce działalność gospodarczą mogą uzyskiwać specjalne (dedykowane kobietom) wsparcie ze strony administracji publicznej czy też innych instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości w Polsce? Czy zna Pani inicjatywę, działanie czy też strategię odnoszącą się do przedsiębiorczości kobiet w Polsce?

- Nie – ok. 90%
- Nie wiem, nie znam – ok. 10%

Komentarz:

W opinii uczestniczek badania w Polsce nie specjalnych inicjatyw czy też działań dedykowanych wyłącznie kobietom. Są za to przekonane, że można mówić o pewnej specyfice przedsiębiorczości kobiet (choćby z uwagi na społeczną rolę kobiety w polskim społeczeństwie) i dlatego istnieje silna potrzeba stworzenia rządowej strategii dedykowanej

rozwojowi przedsiębiorczości kobiet w Polsce (np. zmiany w systemie ubezpieczeń społecznych czy zdrowotnych).

6. Czy Pani zdaniem możemy mówić w Polsce o przypadkach, sytuacjach dyskryminacji kobiet rozpoczynających lub prowadzących działalność gospodarczą?

- Tak - ok. 30%
- Nie – ok. 45%
- Trudno powiedzieć – ok. 25%

Komentarz:

Niektórzy partnerzy biznesowi czy nawet niektóre instytucje publiczne obawiają się, że z powodów związanych z życiem rodzinnym (dzieci, ciąża, obowiązki domowe) firmy prowadzone przez kobiety mogą być mniej efektywne biznesowo niż kierowane przez mężczyzn, co może oznaczać pewne dodatkowe ryzyko we współpracy (jak gorsze wyniki finansowe czy też wolniejszy rozwój firmy). Dlatego też czasami ciężko jest rywalizować „kobiecy” firmom z firmami „męskim”, pomimo oferowania bardzo zbliżonych warunków współpracy biznesowej.

7. Dlaczego zdecydowała się Pani rozpocząć prowadzenie własnej firmy? Czy była to Pani osobista decyzja czy decyzja Pani rodziny (mąż, rodzice, inni)?

- Brak pracy lub ryzyko jej utraty – ok. 40%
- Dobry pomysł na biznes, umiejętności wiedza, doświadczenie ok. 30%
- Powody ekonomiczne (lepsze zarobki) ok. 20%
- Wyzwanie, chęć sprawdzenia się ok. - 5%

Wszystkie kobiety konsultowały decyzję o założeniu firmy z rodziną.

Komentarz:

Dla większości kobiet niezwykle ważnym czynnikiem wpływającym na podjęcie decyzji o założeniu i prowadzeniu firmy była ich aktualna sytuacja zawodowa oraz stan finansów rodzinnych. Te dwa czynniki determinowały decyzję nawet wtedy, gdy istniała duża obawa związana z ryzykiem niepowodzenia firmy (ryzyko finansowe) oraz negatywnym wpływem prowadzenia firmy na przebieg życia rodzinnego.

8. Czy jest Pani zadowolona z obecnego stanu funkcjonowania i rozwoju Pani firmy? Jakie są Pani główne problemy w prowadzeniu działalności gospodarczej?

Ponad 60% uczestniczek badań było zadowolonych z faktu założenia i prowadzenia firmy.

Główne problemy w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce to:

- Brak kapitału na rozwój firmy lub utrzymanie pozycji i rynkowej - ok. 50%
- Obawa przed podjęciem ryzyka – ok. 34%
- Biurokracja – ok. 25%
- Wysokie podatki i inne obciążenia finansowe firmy ok. 15%
- Brak dostępu do informacji o rynku, brak wiedzy i doświadczenia - ok. 10%
- Brak wsparcia (doradztwa) dedykowanego kobietom-przedsiębiorcom - ok. 10%
- Za dużo zmian w życiu prywatnym - ok. 8%

Komentarz:

70% małych i średnich firm w Polsce (w tym także firm prowadzonych przez kobiety) wykorzystuje tylko kapitał prywatny na uruchomienie działalności. Taka sytuacja powiązana jest z oferta sektora bankowego dla SME (skomplikowane procedury, wysokie koszty kredytu) oraz obawą przed bankructwem ewentualnym firmy. Innym obszarem problemów na które napotykają małe firmy jest wielkość obciążeń finansowych związanych z prowadzoną działalnością (podatki, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne). Czasami mikro czy małej firmie (szczególnie w pierwszym okresie działalności) trudno jest poradzić sobie z uregulowaniem wszystkich obligatoryjnych zobowiązań firmy, niezależnych od jej wyników ekonomicznych. Dlatego wiele mikro i małych jest w stanie myśleć tylko o przetrwaniu na rynku, nie mając szans na dalszy rozwój z powodu braku kapitału i obawy przed nadmiernym ryzykiem w biznesie.

9. Jaki rodzaj wsparcia ze strony administracji publicznej czy też innych instytucji byłby dla Pani najbardziej pożyteczny i pomocny w dalszym rozwoju firmy?

Szkolenie i doradztwo w następujących obszarach:

- a) System podatkowy
- b) Ubezpieczenia społeczne
- c) Prwo pracy
- d) Biznes plan
- e) Badania rynkowe
- f) Marketing
- g) Techniki sprzedaży
- h) Obsługa klienta
- i) Negocjacje
- j) Obsługa komputera
- k) Fundusze europejskie

- l) System bankowy
- m) Języki obce
- n) Współpraca międzynarodowa
- o) Public relations

Komentarz:

W Polsce większość kobiet rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej jest dobrze wyedukowana, ale nie posiadają wiedzy praktycznej i doświadczenia w biznesie. Bycie właścicielem firmy zmienia obszar odpowiedzialności i zobowiązań wynikających z faktu prowadzenia działalności gospodarczej (np. w stosunku do roli pracownika najemnego). Dlatego też szkolenia i doradztwo prowadzone przez praktyków są niezwykle cenną pomocą dla młodych przedsiębiorców. Czasami wiedza akademicka jest niewystarczająca.

10. Czy jest Pani (Pani firma) członkiem organizacji biznesowej czy też innej instytucji, która pomaga Pani w efektywniejszym zarządzaniu firmą?

Żadna z kobiet (żadna z firm) uczestniczących w badaniu nie była członkiem izby gospodarczej czy też organizacji biznesowej. Wynika to z faktu, że przywileje i korzyści wynikające z faktu takiego członkostwa nie były dla nich wystarczająco atrakcyjne, a członkostwo w takich organizacjach oznacza dodatkowe opłaty a więc dodatkowe wydatki dla firmy, których poniesienie nie zawsze gwarantowałoby spełnienie oczekiwań właścicielki firmy. Generalnie mikro i małe firmy szukają możliwości uczestniczenia w przedsięwzięciach bezpłatnych np. finansowanych z funduszy europejskich.

11. Bazując na Pani dzisiejszym doświadczeniu czy uważa Pani, że decyzja o rozpoczęciu prowadzeniu własnej działalności gospodarczej była słuszna czy błędna?

- Jestem zadowolona z mojej firmy - ok. 30%
- Nie jestem zadowolona ale zamierzam dalej prowadzić firmę - ok. 50%
- Myślę o zamknięciu firmy – ok. 20%

Z powodów mentalnych (inwestowanie tylko prywatnego kapitału, minimalizacja ryzyka, chęć walki ze stereotypami, ambicja, chęć podjęcia nowych wyzwań) firmy prowadzone w Polsce przez kobiety nie rozwijają się tak szybko jak niektóre firmy prowadzone przez mężczyzn, ale za to są dużo bardziej stabilniejsze i ich przeciętny czas aktywności jest dłuższy niż firm „męskich”. Dla większości kobiet bardziej istotne jest bezpieczeństwo prowadzonej działalności gospodarczej niż szybki zysk obciążony dużym ryzykiem.

Podsumowanie:

Istnieje silna potrzeba stworzenia w Polsce narodowego programu wsparcia rozwoju przedsiębiorczości kobiet. Realizacja programu powinna skutkować takimi zmianami w ustawodawstwie regulującym prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce, aby zachęcić kobiety do powszechniejszego zakładania i prowadzenia firm. Zwiększenie liczby firm prowadzonych przez kobiety z całą pewnością pozytywnie wpłynęłoby na poziom bezrobocia w Polsce oraz ożywiło rozwój gospodarczy wielu regionów kraju, zarówno na szczeblu regionalnym jak i lokalnym, przyczyniając się tym samym do wyrównywania poziomu życia w Polsce zarówno pod względem ekonomicznym, jak i społecznym.